

KINNULAN KUNTA
VARHAISKASVATUS
PÄIVÄKOTI SILKKILINNA

KIUSAAMISEN EHKÄISEMISEN SUUNNITELMA VARHAISKASVATUKSESSA

JOHDANTO

On todettu, että pienikin lapsi osaa kiusata. Kiusaaminen ilmiönä on monitahoinen ja sen ehkäiseminen ja puuttumiseen tulee olla tehokasta. Jotta kiusaamista ehkäisevä työ olisi tehokasta ja tuloksellista, sen tulee olla suunnitelmallista ja johdonmukaista. Tämän vuoksi varhaiskasvatuksessa on hyvä laatia suunnitelma osaksi varhaiskasvatussuunnitelmaa suunnitelmaa kiusaamisen ehkäisyyn ja puuttumiseen. Varhaiskasvatuslaissa on todettu, varhaiskasvatusympäristön on oltava kehittävä, oppimista edistävä sekä terveellinen ja turvallinen lapsen ikä, kehitys ja muut edellytykset huomioon ottaen. Lasta tulee suojata väkivallalta, kiusaamiselta ja muulta häirinnältä.(Varhaiskasvatuslaki 540/2018§10.)

Kinnulan varhaiskasvatuksen arvoperusta pohjautuu varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden arvopohjaan. Tämä ohjaa varhaiskasvatuksen henkilöstön toimintaa. Yhtenäinen arvopohja ja toiminta tuovat turvallisuutta ja lempeyttä sekä hyvää ilmapiiriä varhaiskasvatuksen arkeen. (Kinnulan kunnan varhaiskasvatussuunnitelma 2019,17.)

Huoltajille tehdyssä VASU- kyselyssä (toukokuu 2019) selvisi, että hekin arvostavat turvallista ja lempeää varhaiskasvatusympäristöä, jossa annetaan monipuolisesti aineksia uuden oppimiseen. Lasten yksilöllinen huomioiminen sekä leikkimisen mahdollistaminen koetaan tärkeiksi. Myös erilaisuuden kohtaaminen ja toisten huomioiminen sekä hyvien tapojen harjoitteleminen ovat asioita, joita huoltajat kokivat tärkeiksi toteutuvan varhaiskasvatuksen arjessa. (Kinnulan kunnan varhaiskasvatussuunnitelma 2019,17.)

Suunnitelma on laadittu, koska nostetaan tietoisuutta kiusaamisilmiöstä, vaikutetaan kiusaamiseen liittyviin asenteisiin, kun kaikki saavat olla suunnittelussa mukana, työhön sitoudutaan ja motivoidutaan paremmin koko työyhteisö tietää, miten toimitaan ja osaa perustella toimintansa,

johdonmukainen työ on tuloksellisempaa, työtä voidaan arvioida ja järkevöittää vanhempien kanssa tehtävää yhteistyötä.

Suunnitelma on laadittu yhteistyössä huoltajien kanssa.

Vanhempainillassa 25.9.2019 keskusteltiin kiusaamisesta ja jo tehdyistä toimenpiteistä kuten emme vietä lelopäivää päiväkodissamme, emmekä jaa synttärikutsuja ja joulukortteja. Työryhmään osallistui joka ryhmän huoltajista edustaja, ryhmään valinta perustui vapaaehtoisuuteen. Suunnitelman on laatinut työryhmä, joissa ovat olleet mukana varhaiskasvatuspäällikkö Sari Huuskonen, varhaiskasvatuksen opettaja Mirja Leppänen, varhaiskasvatuksen lastenhoitaja Helena Mäntylä, huoltajat: Marja Suominen, Kirsikka Kinnunen, Toni Kinnunen, ja Emmilotta Kinnunen.

Työryhmä kokoontui kerran lokakuun alussa ja sen jälkeen työskentely on tapahtunut suunnitelman hyväksymisellä Wilman kautta. Työryhmässä pohdittiin ja keskusteltiin, mitä kiusaamisella tarkoitetaan ja miten se ymmärretään. Suunnitelman laatiminen perustuu yhteiseen ymmärrykseen kiusaamisesta ilmiönä. Tämä suunnitelma liitetään osaksi Kinnulan kunnan varhaiskasvatussuunnitelmaa.

1. Mitä kiusaaminen on?

Kiusaamista ei ole helppo määritellä. Se voi olla fyysistä, sanallista ja psyykkistä kiusaamista. Tällä hetkellä ei ole saatavilla tutkimuksia päiväkodin kiusaamisesta, joten tutkimuksissa määritelmät keskittyvät ilmiön kuvaamiseen koulun ja työelämän näkökulmasta. Kuitenkin käytännön arjessa on todettu, että päiväkodissa tapahtuu fyysistä kiusaamista tönimistä, lyömistä jne., ja psyykkistä esim. lapsi puhuu pahaa toisesta lapsesta, jättää leikin ulkopuolelle. Työryhmässä todettiin, että harvoin pieni lapsi edes tiedostaa kiusaavansa toista lasta. Leikin ulkopuolelle jättäminen saattaa tuntea toisesta lapsesta hyväksyttävältä, eikä alle kouluikäinen lapsi osaa ajatella syy-seuraussuhteita, ei osaa asettua toisen tunteisiin.

Koulukiusaamista tutkittaessa yleisesti käytetty määritelmä on norjalaisen Olweuksen (1973) kiusaamisen määrittely: "Henkilö on kiusattu, kun hän toistuvia kertoja ja tietyn ajan sisällä joutuu negatiivisten tekojen kohteeksi yhden tai useamman henkilön toimesta". Suomalainen Salmivalli (2003) määrittelee kiusaamisen puolestaan seuraavasti: "Kiusaaminen on aggressiivista käytöstä, joka vahingoittaa jotakuta fyysisesti tai psyykkisesti ja joka on toistuvaa, tahallista ja kohdistuu puolustuskyvyttömään henkilöön."

Työryhmässä todettiin, että meidän tulee kunnioittaa lapsen/lapsien tuntemuksia, jos lapsi kokee, että häntä kiusataan, niin silloin aina selvitetään, mistä on kysymys. Lisäksi tulee tiedostaa ja opettaa, että *kaikki erimielisyydet eivät ole kiusaamista*. Työryhmässä todettiin, että kiusaamista tapahtuu kaikissa päiväkodeissa. Havainnot päiväkodissamme tapahtuvasta kiusaamisesta ovat hyvin vähäisiä.

Kiusaamistilanteessa on kysymys vallan käytöstä eli kiusaamistilanteessa kiusaaja on fyysisesti tai tiedollisesti käyttää heikompaan valtaansa. Kun taas riitatilanteessa ja /tai erimielisyyksissä kaksi tasavertaista henkilöä ovat erimieltä asiasta. Kuitenkaan aina tulee muistaa lapsen kokemus asiasta, hän saattaa tuntea fyysistä uhkaa isommalta lapselta. Kiusaaminen voi olla myös manipulointia, esim. en kutsu sinua synttäreille, jos et leiki minun kanssani tai minulla on hienempi traktori kuin sinulla. Eli lapset pyrkivät määrittämään toistensa sosiaalisia suhteita. Henkilökunnan tulee tunnistaa, onko kyseessä pitkäkestoinen kiusaaminen, vai onko kyseessä riita ja konflikti. Seuraavaksi tarkastellaan kiusaamisen muotoja, jotta niitä olisi huoltajien ja henkilökunnan helpompi tunnistaa.

1.1 Kiusaamisen muodot

Fyysinen kiusaaminen

- Lyöminen
- Potkiminen
- Kamppaaminen
- Esteenä oleminen
- Vaatteiden repiminen
- Nipistely
- Kivien ja hiekan heittäminen
- Leikkien sotkeminen

Sanallinen kiusaaminen

- Haukkuminen
- Nimittely
- Härnääminen
- Lällättäminen
- Vaatteiden, hiusten ym. kommentointi
- Selän takana puhuminen

Psyykkinen kiusaaminen

- Uhkailu
- Manipulointi
- Kiristäminen
- Ilveily, ilmeily
- Poissulkeminen
- Leikin sääntöjen muuttaminen
- Selän takana puhuminen
- Puhumatta jättäminen

2. Kiusaamistilanteisiin puuttuminen

Kiusaamisen ehkäisy on vaikuttamista lapsiryhmän toimintaan, turvallisen ryhmän luomista sekä vuorovaikutustaitojen vahvistamista. On tärkeä ymmärtää, että ilmiö ei esiinny vain päiväkodissa tai koulussa, vaan yhteiskunnan moraali sekä arvot vaikuttavat ilmiön olemassaoloon. Konfliktien ja riitojen oikeanlainen ratkaisu voidaan nähdä kiusaamisen ehkäisyinä. Tavoitteenahan on, ettei kiusaamista pääsisi syntymään. (Kinnulan kunnan varhaiskasvatussuunnitelma 2019,29.)

Kiusaamisen ehkäisy perustuu kasvattajan omien asenteiden tarkistamiseen, omaan suhtautumiseen jokaiseen lapseen, lapsiryhmään ja työyhteisöön sekä ymmärrykseen siitä, että aikuinen itse vaikuttaa ilmiön olemassa oloon. Kasvattajan toiminta ja valinnat voivat ylläpitää kiusaamistilanteiden jatkumista ja mahdollistaa niiden syntymistä. Kasvattajan tehtävä on kantaa vastuu kiusaamistilanteista, niihin puuttumisesta sekä ennaltaehkäisystä. Tähän liittyvät myös valinnat, jotka jätetään tekemättä, esimerkiksi varhaiskasvatuksen työntekijä voi jättää valitsematta sellaisia toimintoja, jotka liittyvät kiusaamisen ehkäisyyn tai yksittäisen lapsen hyvinvointiin ja turvallisuuteen. (Kinnulan kunnan varhaiskasvatussuunnitelma 2019,29.)

Kiusaaminen koskee koko ryhmää, ei vain yhtä tai kahta lasta. Kiusaamisen ehkäisy ja siihen puuttuminen tulee nähdä laajemmin ja on tärkeää pyrkiä vaikuttamaan koko ryhmän toimintaan. Tärkeää tietysti on myös opetella lasten kanssa, sekä yksin että ryhmässä, sellaisia taitoja, jotka vielä puuttuvat tai opettaa uudenlaisia toimintatapoja esimerkiksi aggressiivisesti käyttäytyvälle lapselle.

Kiusaamisen ehkäisyn tavoitteena on opettaa muita kiusaavalle lapselle myönteisiä tapoja toimia sosiaalisessa vuorovaikutuksessa muiden kanssa. Ehkäisyn kannalta tärkeää on tunnistaa ja havaita ne tilanteet, joissa lapselle on kehittynyt vääränlaisia toimintatapoja tai hänen vuorovaikutuksensa muiden kanssa ei ole tyydyttävää.

Kasvattajan tehtävä on ohjata ja opettaa lapselle sellaisia toimintatapoja, että jokainen lapsi saa kokemuksia myönteisestä vuorovaikutuksesta ja kokee tulevansa hyväksytyksi ryhmässä. (Kinnulan varhaiskasvatussuunnitelma 2019,29.)

2.1. Varhaiskasvatuksen henkilökunnalle ehdotuksia huomaamiseen ja tunnistamiseen

- Pedagoginen dokumentointi: Havainnoi lasten leikkejä sekä sisällä että ulkona.
- Keskustele lasten kanssa kiusaamisesta ja ystäväyydestä.
- Keskustele ja kysele lapsilta kiusaamiseen liittyvistä asioista, kuten missä negatiivisia tekoja, ”tyhmää”, tapahtuu.
- Rohkaise lapsia kertomaan, kiusaamisesta kertominen ei ole kantelua
- Tee yhteistyötä vanhempien kanssa, rohkaise heitä ottamaan yhteyttä
- Tee jäsenneltyjä haastatteluja (ota valokuvia mukaan tueksi)
- Käytä kuvia, jotka esittävät erilaisia kiusaamistilanteita.
- Lue lasten kanssa erilaisia aihetta käsitteleviä kirjoja, sadut, Huomaa Hyvä-vahvuusvaris, Hymy- ja surunaamakuvakortit, (positiivisesta palkinnoksi hymynaama ja negatiivisesta surunaama, mutta aina keskustelua-sanoita lapselle tunteita)
- Rentoutuminen ja rauhoittuminen esim. Fanni-tunnetaitokirjat ja harjoitukset
- Tarkkaile tai tutki lähemmin lasten yhteistoimintaa ryhmässä ja dokumentoi havaintosi (MLL-opas:Kiusaamisen ehkäisy varhaiskasvatuksessa,19.)

3. Kiusaamistilanteet selvittelytoimenpiteet

- jokainen tilanne on ainutlaatuinen ja yksilöllinen, joten emme voi antaa yhtä selkeää toimintaohjetta, vaan tilanteen mukaan toimitaan ja selvitetään, arvioidaan sekä kehitetään toimintaa
- kaikki ryhmän kasvattajat toimivat johdonmukaisesti,
- tartu heti tilanteeseen, älä vähättele tilannetta
- kiusaamistilanteessa anteeksipyyttäminen, mieti ymmärtääkö lapsi sanan merkityksen, pyytääkö anteeksi, siksi että kasvattaja vaatii sitä
- kerrotaan huoltajille tapahtuneet kiusaamistilanteet ja konfliktitilanteet
- huoltajilta toivotaan, että he välittömästi ottavat yhteyttä, jos lapsi on kertonut, että häntä kiusataan päiväkodissa
- varhaiskasvatushenkilökunta seuraa selvittelyn jälkeen dokumentoinnilla, onko enää kiusaamista
- kiinnittää toiminnassa huomioita vuorovaikutukseen ja toimintatapoihin, esim. Huomaa hyvä
- tarvittaessa otetaan yhteyttä varhaiserytysopettajaan tilanteen selvittämiseen
- voidaan pitää huoltajien kanssa keskustelutilaisuus tapahtuneesta
- aggressiivisen lapsen kanssa on syytä mennä rauhoittumaan rauhalliseen tilaan

"Kiusaaja tarvitsee yhtä paljon aikuisen apua ja turvaa sekä empaattista kohtelua kuin kiusattu. Tämä ei tarkoita sitä, että lapselle, joka on kiusannut muita, ei saa tai voi suuttua. Lapselle voi suuttua, jos hän toistuvasti pyynnöistä ja kielloista huolimatta kohtelee muita loukkaavasti tai käyttää väkivaltaa muita kohtaan. On kuitenkin tärkeää, että aikuinen perehtyy lapsen tarpeisiin sekä niihin taustatekijöihin, miksi lapsi käyttäytyy toistuvasti huonosti. Aikuisen tehtävä on pyrkiä muuttamaan lapsen toimintatapoja. (MLL-opas Kiusaamisen ehkäisy varhaiskasvatuksessa, 22).

4. Kiusaamisen ehkäisy

Kiusaamisen ehkäisyyn on esitetty edellisissä kappaleissa keinoja mm. Kinnulan kunnan varhaiskasvatussuunnitelmassa on kirjattu varhaiskasvatuksen henkilökunnalle toimintaohjeita ks. Kinnulan kunnan varhaiskasvatussuunnitelma 2019, sivu 29. Kappaleessa 2.1 varhaiskasvatuksen henkilökunnalle ehdotuksia huomaamiseen ja tunnistamiseen on kirjattu toimenpiteitä millä luodaan ilmapiiriä ja toimintatapoja, joilla ehkäistään kiusaamista. Lisäksi työryhmässä kirjattiin seuraavia ajatuksia kasvatuksesta, joiden avulla kiusaamista ehkäistään. "Ohjeet sopivat niin kotiin kuin varhaiskasvatukseen".

- luodaan turvallinen ilmapiiri (lapsi vaistoa, jos aikuisten välillä on jänniteitä)
- opetamme kohtaamaan erilaisuutta
- kiinnitämme huomiota, ettemme puhu epäkunnioittavasti kenestäkään
- tasapuolisesti jaamme huomiota kaikille
- arvosta itseäsi
- puhu hyvää
- kehu aiheesta, muista positiivinen palaute, löydä tilanteista hyvää
- moiti tekoa, ei lasta
- ole aito ja läsnä oleva
- kehitä tilanteissa tunneälyä
- älä tuomitse, jos et ole nähnyt tilannetta
- väkivaltaa ei tule koskaan hyväksyä
- tarkkaile ja rajoita lapsen median käyttöä, muista suositukset!
- oikean ja väärän erottamisessa sadut ovat hyvä keino opettaa lasta oikean ja väärän erottamiseen
- vahvistetaan itsetuntoa
- kiireettömyys
- älä puhu lapsen kuullen toisten lasten ja perheiden asioista. Kotona älä puhu lasten kuullen perheen vaikeuksista esim. taloudellisesta tilanteesta

- lapselle vastuuta ikätasoisesti
- kaikki lapset ovat ihania
- osoita lapselle tunteesi
- leikkiä havainnoidaan, mahdollistetaan pitkäkestoiset leikit, varhaiskasvattajat osallistuvat leikkiin ja ohjaavat leikkiä
- kaikki tunteet ovat sallittuja
- harjoitellaan vuoron odottamista, jakamista, huomaavaisuutta ja itsehillintää

Lopuksi

Päiväkodin tehtävä on luoda lapsille turvallinen ja lapsen hyvinvointia tukeva ympäristö.

LÄHTEET

Kinnulan kunnan varhaiskasvatussuunnitelma 2019

Mannerheimin Lastensuojeliiton opas: Kirves. L & Stoor-Grenner.

M.Kiusaamisen ehkäisy varhaiskasvatuksessa

<https://dzmdrerwnq2zx.cloudfront.net/prod/2017/08/04185732/Kiusaamisen-ehkäisy-varhaiskasvatuksessa-B5-www.pdf>

Päiväkoti Silkkilinnan työryhmä kiusaamisen ehkäiseminen:

Huuskonen S., Kinnunen E., Kinnunen K., Kinnunen T., Leppänen M.,

Mäntylä H., & Suominen M.

Varhaiskasvatuslaki 540/2018